

facit notabilis decisio Cuman. in l. *Stipulatus fuerim*, §. 1. *infra isto titul.* ubi dicit, quod si caveatur statuto, quod si quis vendat rem immobilem, ille qui pretendit habere aliquid jus in ea compareat in certum tempus, aliis postea non audiat, & creditor conditionalis, cui sub conditione illa res debetur, tenetur comparere infra illud tempus, aliis repellitur, & sequitur ibi Jason 2. *column. num.* 3. sed ego teneo contrarium: imò quod tunc tenetur, nec possit retrahere, nec tempus novem dierum currat, nisi demum a tempore purificationis conditionis; quia ante non est contractus, neque obligatio; licet ex eo aliquid jus in spe causetur, & per hoc facit regula text. in l. *cum noiffimi*, §. *illud*, de *prescript.* 30. vel. 40. *annor.* text. in l. 1. in *fin.* de *annal. except.* item nulla lex regia loquitur in hoc casu, sed tantum in contractu venditionis puro & perfecto statim soluto pretio, vel habita fide de eo, quod intelligo isto modo, quia si non est facta traditio non competit jus retrahendi, nec currit tempus datum ad retrahendum. Si vero est facta, tunc si facta post adventum conditionis ab illo tempore, currit tempus retrahendi; si vero est facta pendente conditione, tunc videtur, quod statim currat tempus retrahendi, cum transeat dominium; sed adhuc isto casu teneo quod, non currit nisi verificata conditione, quia licet ante fit dominus, non est virtute contractus venditionis, sed titulo pro suo causato ex traditione, & postea confirmatur ex titulo praeambulo venditionis; idem tunc habet locum retractus, & currit tempus ejus.

Nec obstat quod purificata conditione retrahitur implementum ejus: quia debet intelligi respectu ipsorum contractuum, & in eorum commodum vel praerudicium, non vero respectu tertii.

Item adde, quod si talis conditio opposita in contractu deficiat, annullatur omnino ipse contractus, ac si à principio non esset celebratus, text. est in *leg. pecun.* *vers.* *perinde ff. si cert. petar.* Cujus verba sunt, *Perinde enim est ac si nulla stipulatio intervenisset*, & ibi ad hoc notat Paul. de *Cast.* 2. *column.* 3. *Socin.* 2. *column.* 6. *not.* Alexand. 2. *column.* vel notat Jason 2. *col.* §. *not.* Philip Dec. 1. *col.* 2. *not.* text. in l. *necessario*, in *prin.* ff. de *periculo & commod. rei vendit.* ibi, quod sub conditione res venerit, si quidem defecerit conditio, nulla est emptio, sicut nec stipulatio, textus in l. *decem*, §. *stipulatus isto tit.* in l. *si decem*, ff. de *solut.* in *fine.*

Item etiam per contrarium, si conditio adimpleatur, & verificetur, valet & tenet contractus, & dispositio, ac si fuisset pure celebratus, & habet omnes effectus quos habet promissio, vel obligatio pura & liquida, text. est juncta Gloss. ordinaria in *fin.* §. *Titius*, ff. de *vulgar. & pupill.* & ibi Baldus, Angelus, Aretin. Alexand. & Jason. text. in *leg. si te solum*, ff. de *heredit. instit.* text. in l. *si pupill.* ff. de *condit. instit.* textus in *leg. sed & si de sua*, §. *fin.* ff. de *acquirend. hered.* text. in *leg. si à reo*, §. *sub diversis*, ff. de *sidejuss.* text. in *leg. fin.* §. *fin.* *infra isto titul.* & utrobique communiter Doctores. Ex quibus inferuntur aliqui notabiles effectus, quos ponit Angel. & Moderni in d. l. *fin.* §. *Titius* ff. de *vulgar. & pupill.* inter quos ille est maximus, quod purificata conditione mandabitur contractus executioni, sicut si esset pure celebratus, ut dixi & probavi in l. 63. *Tauri*, ad quam te remitto.

Advertendum tamen, quod ita demum condi-

tio purifica a operatur omnes effectus, quos operatur actus, vel contractus pure celebratus, quando illa conditio reperitur probata, & verificata in iudicio & processu, antequam jus vel actio competens auctori deducatur in iudicio, ita probat text. singularis in *hoc jure*, *infra isto tit.* quem ad hoc reputat singularem Baldus in l. *cum testament.* *Cod.* de *restitution. manum.* Jason in *praedicta l. hoc jure*, quam legit cum *leg.* in illa stipulatione, 4. *column.* probat etiam textus in *leg. ita stipulatus*, *versic.* 1. *infra eod.* Sed licet illud sit de rigore juris, tamen ex æquitate quae praevalet, & tunc firmiter, quod sufficeret verificatio, & liquidatio postea facta in processu, argumento text. in *lex. non potest videri ff. de iudic.* & in *leg. non quemadmodum*, *eod. titul.* & in l. *si rem alienam*, §. *fin.* ff. de *pignorat. actio.* & in *fin.* *autem*, §. 1. ff. de *rei vendit.* Item adde, quod in tantum purificata conditione valet, & tenet contractus, ut adimplementum ejus retrahatur ad tempus ipsius contractus & dispositionis, textus est bene notandus in l. *potior*, *versic.* *fin.* ff. *qui potior in pignor. habeant.* Cujus verba sunt, *Cum enim semel conditio existit perinde habetur ac si illo tempore, quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset*, & ibi notat Gloss. ordinaria, Odofred. Bar. Baldus, Angel. Salyc. & Fulgol. textus in *leg. qui balneum*, *versic.* *fin.* *eod. tit.* text. in l. *necessario*, *versic.* *quod si pendente*, ff. de *peric. & commod. rei vendit.* textus in l. *nec emptio*, ff. de *contrahend. emptio.* textus in *leg. si quis uxori*, §. *fin.* ff. de *furtis*, textus in l. *sub conditione*, ff. de *solut.* ex qua regula & doctrina infero aliquos notabiles effectus. Primus est, quod habilitas vel capacitas creditoris consideratur tempore contractus, non vero tempore existentis conditionis, text. est in l. *filii*, *infra isto titul.* textus in l. *filii sub conditione*, ff. de *reg. jur.* text. in *leg. Senatus*, §. *fin.* de *donat. caus. mortis.*

Secundus effectus est, quod si quis promisit pecuniam, vel rem sub conditione alicui, & obligavit bona sua, & postea contraxit cum alio pure & simpliciter, & ei obligavit similiter bona sua & postea verificetur conditio, & ambo creditoribus concurrant, praefertur primus creditor conditionalis, text. in *leg. potior*, *versic.* *videamus*, ff. *qui potior in pignor. habeant*, & ibi Glossa ordinaria, Bartolus, & communiter Doctores, & per illum textum tenet late & notabiliter Anton. Negusantius in *tractat. de pignor.* in *part. 5. versic.* 6. & idem disponit *lex.* 32. *tit.* 13. *5. part.*

Tertius effectus est, quod licet pendente conditione non debet solvi Gabella ex contractu conditionali, sed postquam fuerit purificata, ut probat text. in *leg. 2. Codic. de eunuchis*, & ibi Baldus, & communiter Doctores, text. in l. *ea quidem si mancipata fuer. alien.* *ut manum.* textus in l. 1. §. *haec autem verba*, ff. *quod quisque juris*, & pertinet primo conductori illius loci, & temporis, ubi contractus fuit celebratus, non vero conductori loci & temporis, in quo fuit impleta conditio, argumento text. in l. *potior*, ff. *qui potior in pign. habeant*, & in expresso ibi Bart. in l. *cum Titio*, ff. ad *leg. Falc.* 2. *col.* & ibi Paulus, & communiter Doctores, Bald. in l. *divortio*, ff. *solut. matrim.* *fin.* *column.* & ibi Paul. & alii Doctores, idem Baldus in l. *fin.* de *juris. omn. jud.* Roman. in l. *si Stichum*, §. *stipulatio*, *infra eod.* Joan. Firmo in *tract. Gabellarum*, 6. *part.* 1. *quasi.* in 1. *volum.*

* Attende

* Attende & nota, quod quartus effectus potest esse, quod si quis vendat rem sub conditione, & postea alteri pure, & conditio postea sit adimpleta & verificata, quis debeat praefertur? In quo articulo dico, quod si emptori pure sit tradita illa praefertur, si vero sit tradita emptori sub conditione, impleta jam conditione ille praefertur, argumento textus cum materia in l. *quotiens C. de rei vend.* Si vero nulli eorum sit tradita, si perinde ac si utrique esset vendita pure cum purificata conditione retrahitur contractus & habetur pro puro, & isto casu teneo, quod praefertur emptor primus cum res fuit sub conditione, argumento text. in l. *an operis ff. locati*, nec obstat l. *privilegia*, ff. de *priv. cred.* ubi habetur quod in obligatione personali non habet locum praerogatio ex anterioritate temporis, quia debet intelligi in personali obligatione ad pecuniam vel quantitatem, secus si ad factum; quia cum sit individuum, praefertur primus.*

Limita tamen & intellige superiorem conclusionem quae habet, quod conditio posita in contractu, retrahitur ad tempus contractus, ut procedat & habeat locum in conditione casuali: secus tamen est in conditione potestativa posita in facultate creditoris, quia illa non retrahitur, & cessant effectus superiores, text. est in l. *potior*, ff. *qui pot. in pign. hab. text.* in l. *si debitori*, la 1. §. *si filius*, ff. de *sidejuss.* text. in l. *quae pecuniam*, ff. *si cer. pet.* text. in l. *quidam cum filium*, §. *fin.* *infra isto titul.* cujus ratio est, quia fictio semper fundatur in æquitate, ut in l. *sciendum cum similib.* ff. *ex quib. caus. major.* sed quando est conditio casualis, non est in potestate creditoris eam implere, sed pendet à facto Dei, Casu vel Natura: sed quando est conditio potestativa, in sua potestate est, quando vellet eam implere, unde merito non retrahitur, cum ei sit impudandum, & cessat æquitas fictionis, ita Bar. in l. *si is qui pro emptore*, ff. de *usu. cap. 4. cond. n. 4.* & ibi Jason 4. *column.* num. 307. idem Jas. in l. *si filius*, *infra isto tit.* idem Jas. in l. *si decem*, *eod. tit. pen. col.* idem Jas. in l. *quidam cum filium*, §. *fin.* *eod. tit.*

Secundo & principaliter limita superiorem conclusionem, quae habet, quod conditio posita in contractu retrahitur, ut procedat quando conditio ponitur in contractu simplici, secus vero si ponatur in contractu annuo, & multiplicabili, ut si quis promittat Titio aliquam pecuniam quantitatem, quolibet anno sub aliqua conditione etiam casuali, quia ea verificata & impleta, ex tunc incipit annuatim deberi, non vere ante & retro à tempore contractus, quia hoc casu cessat æquitas fictionis, & maxime gravaretur promissor, si teneretur solvere pro toto tempore praeterito ante conditionis existentiam; textus est singularis in *jure*, in l. *huiusmodi*, la 2. *infra isto tit.* ibi summe notat & commendat Paul. & communiter Doctores praecipue Jas.

Tertio & principaliter limita, & intellige, ut procedat & habeat locum, quando tempore existentiae conditionis reperitur extrema habilitas, secus vero, si aliquod extremum reperitur inhabile, vel ex parte personae, vel ex parte rei, quae ducitur in contractum, quia tunc non retrahitur, quia in materia fictionis istud est principale, & substantiale requisitum, quod omnis fictio translativa de tempore ad tempus requirit duo extrema habilita, scilicet tempus ad quod extenditur, & tempus à quo incipit. De primo, quod requiritur extremum habile ad quod, probat text.

Ant. Gomez. Variar Resol. Tom. II.

Juncta Gloss. in l. *donationes quas parentes*, in *fin.* *Cod. de donation. inter virum & uxorem* ubi habetur quod donatio inter virum & uxorem confirmatur morte, & retrahitur ad tempus factae donationis, sed dicit Gloss. ordinaria ibi, in verbo, referatur, quod debet intelligi quoad fructus & partus medii temporis, non quoad dominium ex eo, quod constat: matrimonium non potuit transferri ex illo titulo inhabili donationis, textus est in l. 2. *Cod. de inoff. donat.* ibi Gloss. notabilis in verbo *similia exisse*, ubi communiter Doctores, text. in l. §. *si pater filio*, ff. de *usu. pro donato*, juncta Gloss. finali ubi si pater donavit filio rem alienam bona fide post mortem patris, confirmatur illa conditio, ut valeat ex tunc, non vero retrahitur, ut valeat ex tunc, non demum, vel usufruptionem; tenet etiam Gloss. ordinaria, in l. *talibus scriptura*, §. *fin.* in *gloss. fin.* ff. de *legat.* 1. illa est magis communis opinio Doctorum, licet contrarium teneat Gloss. in l. *sequens quibus*, ff. de *leg. 2.* in *gloss. 1.* in *fin.* alia in l. *sub conditione*, ff. de *solut.* in *gloss. 1.* in *fin.* Ex quo deducitur, & inferitur, quod sicut lex non potest fingere super impossibili, de facto, vel natura, ita nec sub impossibili de jure, quia aliis jus ibi repugnaret, fingendo valere illud, quod improbat & annullat, quod est singulare in materia fictionum, secundum Paulum in d. l. *talibus scriptura*, *fin.* *column.* de *legat.* 1. ibi Jason. ante penult. *column.* num. 26. & secundum Bald. in *fin.* *Cod. de usu. p. pro donat.* 2. *column.* & eundem in l. *non possidetis*, *Cod. de probat.* 2. *column.* eundem in *cum consuetudini*, de *consuetud.* 1. *column.* num. 4. & in *cap. innocenti*, de *electione*, 2. *column.* pro qua subtili conclusionem facit text. in l. 1. §. *ex contrario*, ff. de *acquir. possess.* secundum communem intellectum. Secundo facit text. juncta Gloss. *fin.* in l. *Gallus*, §. *si ejus*, ff. de *libe. & posthum.* ubi lex non fingit retro aliquam fuisse natum tempore, quo erat in ventre, cum illud extremum sit inhabile, & impossibile & ibi notat Bar. & communiter Doctores. Tertio facit textus in l. *observare*, §. *fin.* de *of. proconul.* ubi proconul. antequam ingressus sit provinciam, delegavit alteri jurisdictionem, talis delegatio non valet, quia delegans antequam ingressus sit provinciam nullam habet jurisdictionem, ergo alii eam demandare non potest, & si post eam ingressus sit provinciam confirmavit dictam delegationem, delegatus acquirit jurisdictionem de novo, ut ex tunc, non tamen retrahitur ad tempus factae delegationis, & ad hoc notat & commendat ibi Baldus, Alb. & communiter Doctores. De secundo, quod requiritur extremum habile à quo, probat text. notabilis, expressus in l. *quotiens*, ff. de *novat.* ubi habetur, quod si res sub conditione debita sit petempta tempore existentis conditionis, ex tali contractu non oritur aliqua actio, & obligatio, nec retrahitur ad implementum conditionis, quia defuit extremum à quo, & ad hoc notat & commendat Bar. ibi dicens esse perpetuo mente tenendum, Angel. Paul. Imol. & communiter Doctores, text. in l. *necessario*, *versic.* *sane*, et l. ff. de *peric. & commod. rei vend.* ibi notat Bar. & communiter Doctores, text. in l. *eum qui*, §. *fin.* *infra isto titul.* ibi etiam communiter Doctores, text. in l. *eum heredes*, §. 1. ff. de *acquir. possess.* ibi Bar. & communiter Doctores, text. in l. *hinc scriptura*, ff. ad *leg. Aquil.* ibi Bar. in l. *ejus qui*, ff. de *restitam.* & ibi etiam Bar. & Doctores.

Ex quibus infero, quod licet eo casu, quo quis fecit actum nomine alterius sine mandato possit ille alter ratificare, & illa ratificatio trahatur retro ad tempus actus celebrati, ut in l. ex hoc jure versic. 1. ff. de regul. juris & in l. 1. vers. si ratum, ff. quod jussu, & in l. vero procuratori, ff. fin. de solut. & in l. licet, ff. de judic. & in l. fin. Cod. ad Maced. & in cap. penult. de suten. excommun. lib. C. & in cap. ratihabitioem, de reg. jur. in 6. tamen illa ratihabitio debet fieri infra tempus, in quo ille actus debuit geri ex legis dispositione, text. est singularis, in l. bonorum ffrem ratam haberi, ubi habetur, quod si quis agnovit bonorum possessionem nomine alterius, ille alter debet ratificare infra tempus legitimum, à jure statutum ad agnoscendum bonorum possessionem, & hoc notat & commendat ibi Bar. dicens, quod deberet scribi literis aureis: Alber. Angelus, Paulus, & communiter Doctores: & dicit Paulus, quod non est melior textus de jure in sua materia, illum etiam ad hoc notat, & commendat Bar. in l. si quis pro emptore, ff. de usucap. 3. colum. & 3. oppos. & ibi communiter Doctores, præcipuè Jafon. num. 145. Baldus in l. observare, §. 1. ff. de offic. procons. & legat. Alexand. in l. 1. C. qui admittit. 4. colum. num. 15. & ibi Moderni, Philipp. Dec. in regula semper, qui non prohibet, de regul. jur. Gloss. ordinaria in cap. ratihabitioem, de regul. jur. in 6. & ibi Dynus & communiter Doctores. Gloss. in c. quam sit de electis, eod. lib. ex quo textu & ejus regula, & doctrina infero aliqua notanda. Primò, quod si quis appellavit pro condemnato, infra decem dies datur ad appellandum quod postea condemnatus tenetur ratificare infra eod. decem dies & in specie ita probat textus in leg. 1. ff. de appell. & notat Dyn. Bartol. & communiter Doctores Glossa ordinaria in c. non sicut. 2. q. 6. & ibi communiter Doctores. Secundo quod si in terminis regni quis velit retrahere nomine alterius rem generis sui vendicam, talis consanguineus cujus nomine actus fuit gestus debet ratificare infra novem dies datos ad retrahendum; sed licet, hoc sit verissimum de jure, tamen non videtur posse verificari in nostro regno, cum principalis consanguineus, qui vult retrahere; teneatur jurare, quod illam rem vult sibi habere, & tale juramentum sit personale, quod alius pro eo non potest facere, ideo non deberet admitti alius sine mandato ad retrahendum pro eo.

Tertio infero, quod si quis nomine alterius se constituit possidere, quo casu secuta ratihabitioem queritur sibi possessio, in l. communis servus, §. fin. de acquir. possess. tamen requiritur, quod fiat illa ratihabitio tempore, quo ille qui se constituit possidet, aliàs non ita notat Alexand. in l. quod meo, ff. de acquir. possess. Anton. Abb. & alii Doctores in cap. cum venisset de restitut. spol. * Quarto infero, quod si quis pro minore infra quadragennium datum ad petendam restitutionem nomine minoris eam petat tenet ipse læsus approbare & ratificare illam petitionem infra quadragennium.*

Item quero, an adventus conditionis constituat debitorem in mora, sicut adventus dies? In quo breviter dico, quod videtur absurdum, & iniquum quod in eodem instanti, quo quis incipit obligari, incurrat moram, argumento textus in l. quod dicimus, & in l. ratum, ff. de solut. & in l. promissor, de constit. pecun. & in §. fin. Instit. de inutil. stipul. Secundo, quia non magis debet operari promissio, vel obligatio conditionalis, verificata

ta conditione, quam ipsa promissio, pura, & simplex, imò equiparatur, ut in l. fin. §. Titius, ff. de vulgar. & pupil. cum siml. Sed promissio vel obligatio pura non constituit debitorem in mora sine interpellatione, ergo nec conditionalis etiam impleta conditione, & in terminis ita tenet Bar. in leg. ita stipulatus, infra eod. 16. colum. num. 45. idem Bart. in l. quotiens in diem, 1. quest. infra eod. & ibi Paul. Imol. Alexand. & Jaf. qui dicunt hanc esse communem opinionem, ubi melius quam alibi, vide Jaf. Cynum, in leg. minorum, Codex. in quibus casus est in integrum sit necessar. 3. colum. 6. quest. Bald. in leg. quod to mihi, ff. si cert. pet. 1. colum. 1. q. princ. idem Bald. in leg. si post tres, 1. leg. 4. col. ff. si quis can. Jaf. in l. si ex legati causa infra isto tit.

Item etiam in nostra materia quero, si contractus contineat conditionem & diem, an sufficiat conditionem existere, vel requiratur implementum utriusque? & certe ille articulus est valde subtilis, & dubius, in quo procedam per veras, & resolutivas conclusiones.

Prima conclusio quod quando contractus continet conditionem, & diem, & talis disponitur, & adjectur dispositioni, substantia obligationis, ut si quis promittat alteri centum solvenda infra annum, si navis ex Asia venerit, tunc non sufficit conditionem existere, sed etiam requiritur, quod labatur annus: ita probat textus notabilis in l. si ita legatum sit Titio, de condit. & demonstration. ubi dicit, quod si testator legavit Titio decem post decem annos, & sub conditione si satis ab herede non exegerit, quia Titius decessit infra illos decem annos, transmittit illud legatum ad heredes, & dicit ibi Gloss. ordinariæ quod heredes legatarii non possunt petere prædictum legatum nisi post lapsum decem annorum & per illum text. istam conclusionem tenet ibi Bartol. Alber. Paul. & communiter Doctores. Probat etiam textus in l. cum tale, §. Mevia, eod. tit. & ibi notat Bald. & alii Doctores: pro qua sententia, & conclusione est hodie notabilis lex par. 17. in princ. titul. 11 4. par. Quam conclusionem extende, ut procedat tam in conditione expressa quam tacita, ut si contractus, vel promissio contineat conditionem tacitam ex natura, vel qualitate rei, & similiter diem, quia promissio in talem diem, quia requiritur, implementum utriusque, scilicet, quod nascatur, & sic, quod verificetur conditio, & similiter quod veniat dies, & semper intelligitur dies proximus post existentiam conditionis; ita probat textus in leg. interdum, infra isto titul. textus in leg. inter stipulantes, §. sacrum, versic. pro quo, eodem titul. textus in leg. 1. §. nec emptio, ff. de contrahend. emptio. text. in l. 1. ff. de condition. & demonstrat. juncto textu in leg. cum qui calendis, infra eodem & ibi tenet Glossa ordinaria, & communiter Doctores.

Secunda conclusio, quod, quando contractus continet conditionem, & diem, & talis dies ponitur & adjectur ipsi conditioni, tunc etiam requiritur implementum utriusque, si conditio pendet ex facto, & voluntate debitoris seu promissoris, ut si promitto tibi centum, si quid faciam vel non faciam infra annum, text. est singularis in l. in illa stipulatione si calendis, infra isto tit. Cujus verba sunt: In illa stipulatione, si calendis Stichum non dederis, decem dare spondes mortuo homine queritur an statim ante calendis agi possit. Sabinus, & Procl. expectandam diem actionis putant

tant quod verius est, tota etiam obligatio sub conditione, & in die collata est, & licet ante conditionem commisi videatur, dies tamen superest; ibi notat Bartol. & communiter Doctores in leg. si cum §. homo, ff. si quis cautio, textus in cap. commissio, de elect. lib. 6. & ita etiam potest intelligi, & extendi prædicta l. 17. tit. 11. part. Cujus ratio potest esse ex mente illius textus & communis opinionis quando conditio pendet ex facto promissoris, ipse potest quocumque tempore adimplere, unde per appositionem diei dat intelligere, se ante nolle obligari cum effectu, sed veluti illa dilatio, quia utrumque videtur positum causa differendæ solutionis: & aperte in favorem ejus, & sic implementum utriusque requiritur.

Tertia conclusio, quod quando contractus continet conditionem, & diem, talis dies ponitur, & adjectur ipsi conditioni, & non dispositioni, & conditio non pendet ex facto, & voluntate debitoris, sed ex facto alterius, aut viribus fortunæ, tunc non expectatur dies, sufficit conditionem existere, textus est in l. hoc jure, infra isto tit. & ibi communiter DD. ubi vide exempla.

Quarta conclusio, quod quando contractus continet conditionem, & diem, & fait adjecta aliqua dictio significans extremitatem temporis indistinctè, expectatur dies, modò adjectur dispositioni, modò conditioni; & modò conditio pendet ex facto debitoris, modò alterius; ut si quis dicat, si infra annum tale quid contigerit, vel non contigerit, promitto tibi centum: nam tali casu intentio promittentis est, ut totum tempus debito expectari, textus est in l. 4. §. 1. de condition. & demonstrat. ibi notat & commendat Bartol. Alber. Paul. Imol. & Socin. facit etiam textus in l. uxori usufructum villa ff. de usufruct. legat. & ibi communiter Doctores & in effectu istas resolutivas conclusiones ponit magistraliter Bar. in l. ita stipulatus, infra isto tit. aneepen. col. & ibi communiter Moderni idem Bartol. in leg. in illa stipulatione, si calendis, colum. infra eod. & ibi Alber. Paul. Alexand. Jaf. & Ripa & communiter Doctores Rainer & antiqui in l. hoc jure eod. tit. Bart. & communiter Doctores in l. 3. §. 1. ff. de condit. & demonstrat. idem Bart. & alii Doctores in l. cum tale, §. Mevia, eod. tit. Angel. & communiter Doctores in leg. si cum, §. homo, ff. si quis caut. Dominicus, & alii Canonista in cap. commissio, de electione lib. 6.

Sed pulchrum dubium est in casibus, quibus contractus continet conditionem & diem, & requiritur implementum utriusque, an dies incipiat currere à tempore purificate conditionis, vel à tempore contractus. In quo resolutivè dico, quod si talis dies non est certus, & determinatus, sed est dies in genere, & reiterabilis, ut si quis promittat alteri rem, vel pecuniam infra annum sub aliqua conditione expressa, vel tacita, tunc dies incipit currere à tempore purificate conditionis: textus est notabilis qui sic debet intelligi in l. tali facta stipulatione, ff. de jure dot. quem ibi ad hoc notat, & commendat Odofred. Bald. Salyc. Jacob. de Sanct. Georg. & communiter Doctores notat etiam & commendat Bar. in l. si cui legatur, in fin. ff. de legat. & ibi communiter etiam facit text. in l. 1. §. annuus, ff. quando actio de pecun. est ann. & ibi Doctores. Ex quo notabiliter inferitur, quod licet semper in dubio tempus simpliciter prolatum vel positum in contractu, intelligatur de proximo, ut in l. cum qui calendis, infra isto tit. tamen illud procedit, & de-

bet intelligi, quando ponitur & adjectur in contractu puro, & simplici: secus verò, si ponatur in contractu conditionali, quia tunc debet intelligi de proximo post purificatam conditionem, quod est singulare, & subtile. Si vero talis dies est certus, & determinatus, & non variabilis: ut si quis promittat rem, vel pecuniam in diem S. Joannis, talis mensis & anni sub aliqua conditione, tunc dies incipit currere à tempore contractus: unde si tempore, quo extiterit conditio, jam dies venerat, statim debetur, nec debet alius dies Sancti Joannis expectari: ita probat text. singularis in dist. leg. in illa stipulatione, si calendis, infra isto titul. & communiter Doctores, textus in leg. fin. §. fin. ff. de resciend. vend. & ibi Baldus & alii Doctores & in expresso istam doctrinam, & resolutionem ponit Baldus in rubric. Cod. de contrahend. emptio. fin. colum. 23. questio. Salyc. in leg. eodem titul. final. questio. Paul. de Caltr. in leg. si cui legatur, §. 1. ff. de legat. 12. colum. num. 7. & ibi Moderni præcipuè Jaf. penultim. colum. num. 11.

Et ex his possunt inferri aliqua singularia, & quotidiana: & primò, quod si testator instituit uxorem vel alium heredem, vel ei legatum reliquit sub conditione, si non nuptierit, vel sub alia conditione, & gravavit, ut post mortem restitueret Titio, & talis uxor vel hæres nupti, & non paruit conditioni, & sic amisit hereditatem, vel legatum, & applicatur venientibus ab intestato, vel aliis cohæredibus ex testamento, an illi statim debeant restituere illi Titio substituto, vel post mortem uxoris, vel hæredis; & certè videtur, quod post mortem uxoris, vel hæredis, quia verba testatoris sunt clara, & certa, ergo sequenda, ut in leg. non aliter, ff. de leg. 3. & in leg. Labeo, ff. de supp. leg.

Secundò, quia talis dispositio continet conditionem, & diem, & requiritur implementum utriusque, & per consequens inducit dilationem: unde cum illa qualitate, & natura debet transire in venientes ab intestato, vel alios cohæredes, qui loco gravati subrogentur, ut ante tempus mortis non teneatur dare, vel restituere, argumento text. in l. si ita legatum sit Titio, ff. de cond. & demonstrat. & in l. in illa stipulatione, si calendis, infra isto tit.

Tertio, & principaliter per text. notabilem & expressum in l. uxori usufructum villa, ff. de usufructu leg. ubi si testator legavit uxori usufructum fundi, vel villæ per quinque annos, hoc addito, ut transacto quinquennio, ex tunc ille fundus, vel illa villa pertineat quibusdam libertis, & uxor decedat infra quinquennium, ille fundus, villa non pertinet statim libertis, sed transacto quinquennio: & in expresso in questione proposita istam sententiam, & conclusionem tenet Ludovic. Rom. licet non ita bene fundet in leg. si quis hæres, l. 2. ff. de acquir. hered. & Philip. Dec. in leg. si mater, Cod. de institut. & substit. 2. col. numero 6.

Sed his non obstantibus teneo contrarium, imò quod talis hereditas, vel legatum statim debeat restitui Titio, postquam uxor nupta est, vel conditio verificata, nam intentio testatoris fuit quod uxor semper staret vidua, & credidit non nupturam, & si contrarium cogitasset, statim gravaret restitutio, non expectato tempore mortis: pro qua sententia, & conclusione primò facit, quia in dubio semper testator videtur plus cogitasse de effectu conditionis, & dispositionis, quam de modo, textus est in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. Ec 3 de

de liber. & posthum. & ibi plene, & magistraliter Barr. 1. & 2. col. 2. & communiter Doctores, textus in l. mulier, la 1. ff. ad Trebell. textus in l. fideicommiss. §. si cui, ff. de legat. 3. textus in l. si ita esse, ff. de legat. 3. textus in leg. Julianus ait, ff. de condit. & demonstr. textus in l. si mater, Cod. de instit. & substit. & utrobique communiter Doctores. Secundò, quia dispositio testatoris, legis, vel principis collata in unum casum, habet etiam locum in alio omisso, quando verisimile est quod testator, lex, vel principes idem disposuisset, si de eo cogitasset, vel esset interrogatus, ita probat text. singularis in l. tale pactum, §. final. ff. de pactis, & ibi Gloss. ordinaria & finalis, Bald. Paul. Jas. & communiter Doctores & reputat singularem Hippolytus in l. si quis viduam, ff. quest. 2. column. n. 9. probat etiam textus in leg. fin. ff. de hered. instit. textus in l. cum res, versic. 1. ff. de legat. 1. textus in l. Titius, §. Lucius, ff. de liber. & posthum. textus in l. si ita scriptum sit, eod. tit. text. in l. cum avus, ff. de cond. & demonstrat. text. in leg. Scævola ff. ad Trebell. textus in l. ex factio, eod. tit. textus in l. fin. od. de posthum. textus in l. generaliter, §. cum autem, Cod. de instit. & substit. textus in leg. cum acutissimi, Codic. de fideicommiss. textus unicus in suo casu, in l. 3. Cod. de inoff. testament. textus singularis, & unicus in suo casu in l. si unquam, Codic. de revocac. donat.

Tertiò facit textus in l. à filia, §. alumno, ff. ad Trebell. ubi si testator legavit aliquam pecunie quantitatem, hoc addito, ut solvatur quando legatarius pervenerit ad vigesimum annum, & interim ei dentur aliquæ usuræ, cumque gravavit, ut si sine liberis decesserit, restituar illud legatum, vel fideicommissum, & prædictus alumnus decedat ante vigesimum annum, statim debet fieri restitutio, non expectato aliquo tempore.

Quartò facit text. in l. si quis hæres ita scriptus fuerit, ff. de acquir. hered. ubi si quis est hæres institutus sub conditione, si adierit hereditatem infra certum tempus, & si non fecerit, alter sit substitutus, & primus hæres decessit, alter potest statim adire illo tempore non expectato.

Quintò facit text. in leg. 2. Cod. qui non possunt ad libertatem pervenire, ubi si testator prohibet servum manumitti in favorem filiorum, quia cum eo educati sunt prædictis filiis mortuis potest statim manumitti, quia cessat causa quæ movit testatorem.

Sextò facit text. in l. libero, §. fin. ff. de annis legatis, ubi si testator gravat filium majorem, ut alteri quod prælegatum restituar alteri filio minori cum perveniat ad certam ætatem, & interim habeat ipse filius major, si talis filius major decedat extraneo hærede relicto antequam filius minor perveniat ad illam ætatem, tenetur prædictus hæres extraneus ei statim restituere, nullo expectato tempore Et in expresso istam sententiam, & conclusionem originaliter tenet Richar. Mal. in disputatione sua incipient. Quidam testamento suo, sic dicit: Joan. Ande. in addit. ad Specul. in tit. de secund. nupt. super Rubric. in additione prim. Bar. si est lectura sua in authent. hinc locum 2. lectura 3. column. n. 10. Cod. ff. secund. nupt. mulier. Alberic. 4. col. Paul. de Caltr. in l. si quis hæres, la 2. num. 6. ff. de acquir. hered. & ibi Aretin. 2. column. idem Paul. in leg. si mater, Cod. de instit. & substit. 2. column. & ibi Alexand. num. 2. Cornuus num. 3. Jason. 1. column. num. 2. Jacob. de S Georg. & communiter Moderni, idem Paul. de Caltr. in l. mulier, la 1. ff. ad Trebell. 1. column.

n. 2. ubi dicit istum casum pluries habuisse de facto, & ibi Alexand. 2. column. dicens vidisse de facto, idem Alexand. in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthum. 3. column. n. 9. & ibi Jas. qui dicit hanc esse communem opinionem §. column. num. 18. idem Jas. in leg. Lucius, eod. tit. 2. col. Jacob. de S. Georg. in leg. si pater ff. de jur. dot. Neque obstat superius adducta in contrarium, quia respondeo, quod primum fundamentum non obstat, quia licet verba testatoris sint clara eo casu, quo uxor non nubat, tamen eo casu quo nup'erit, dispositio est dubia, cum testator nihil dixit & unde ex tacita, & conjecturata ejus mente præsumitur vellet, quod si nubat, statim restituar.

Secundò non obstat fundamentum secundum in quo latè dicebamus, quod ista dispositio continet conditionem, & diem, unde videbatur requiri implementum utriusque; quia respondeo, quod illud procedit quando dispositio continet diem certum, quo casu utrumque expectatur; secus verò, quando dispositio continet conditionem, & diem incertum mortis, ut in nostro casu.

Tertiò non obstat text. ille singularis, & terribilis in dict. leg. uxori usufructum villa, ff. de usufruct. legat. quia dupliciter respondeo. Primò, quia ibi facta posita dictio ex tunc, quæ denotat extremitatem, & ultimum implementum temporis; & merito antè non debetur, sed requiritur implementum conditionis, & etiam temporis, argumento text. in leg. 4. §. 1. de condit. & demonstrat. & ita intelligit illum textum ibi Bar. Alber. & Lancellorus Dec. Vel aliter & secundò respondeo, quod ibi testator apponit certum, & determinatum tempus, quo casu debet totum expectari, licet uxor antea nubat vel moriatur, sed in nostro casu, & questione fuit appositum tempus incertum, quod non ita efficit & astringat dispositionem, ita respondet & intelligit illum text. Aret. in l. si quis hæres, la 2. ff. de acquir. hered. fin. column. & Jas. in l. Gallus, §. & quid si tantum.

Secundò & principaliter infero, quod si quis relinquat uxori, vel alteri in ul. imâ voluntate, & contractu usufructum, vel rem non transitoriam ad hæres usque ad decem annos, & quod postea deat vel restituar Titio, & talis uxor, vel gravatus decedat ante illos decem annos, statim Titius consequetur usufructum, vel legatum, non expectato casu decem annorum, quia illa dilatio censetur apposta favore primi, honorati; & testator, vel donator, qui gravamen apposuit, credidit illum vivere usque ad illud tempus; unde si ante moriatur, statim debetur Titio ex tacita & præsumpta ejus voluntate, & in terminis istam sententiam & conclusionem tenet Paul. de Caltr. in l. ambiguitatem, Cod. de usufruct. 2. col. num. 3. & ibi Salyc. 2. column. in fin. Bal. ibi col. n. 2. relinquit cogitandum, & ista opinio videtur vera, licet contrarium tentat Alex. in leg. Seius Saturninus, ff. ad Trebell. 3. col. & Jas. in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de l. & posthum. 9. column. num. 30.

Tertiò, & quidem notabiliter infero, quod si mater non assumpsit tutelam filii, nec fecit ei tutorem dari, sed talis filius impub. mortuus est infra annum, qui datur à lege ipsa matri ad petendum, sed moritur in fine anni, taliter quod restabant tam pauci dies, quod impossibile erat tutela provideri, attentâ solemnitate quæ in ea discernenda requiritur, talis mater non privatur

Successione

successione, ita singulariter Paul. in l. cum stipulatus sim à Proculo, 2. column. num. 6. infra isto tit. dicens esse quotidianam, & perpetuo mente tenendum, tenet etiam & sequitur etiam Alex. in l. si decesserit, ff. qui satisd. cogat. licet contrarium teneat idem Paul. de Caltr. in leg. non omnis, ff. si cert. per. 2. column. num. 10. idem Alexand. in leg. cum stipulatus sim mihi à Proculo, infra isto tit. penult. col. quam primam opinionem ego sequor tanquam veram, & æquam: pro qua considero text. in l. in insulam intra biennium, infra isto tit. ubi si quis promisit opus facere infra certum tempus, non tenetur ad interesse, vel penam. Item etiam considero text. in c. commissi, de elect. lib. 6. ubi habetur, quod ille cui est commissæ Ecclesiæ, tenetur promoveri ad Sacerdotium infra annum, aliàs privabitur Ecclesiæ: tamen si transierit tanta pars anni, quod in residuo non possit promoveri, quia non celebrantur ordines, vel alias, non privatur Ecclesiæ. Confirmatur, quia quando actus habet diem, & conditionem, modò dies adjiciatur dispositioni, modò conditioni quæ pendet à facto vel potestate debitoris, requiritur implementum utriusque, ut in illa stipulatione, si calendis, infra isto tit. Nec obstat si subtiliter dicatur, quod in dictis juribus saltem tenetur promissor transacto tempore, in quo tenebatur facere, modò loquamur in pœna vel interesse legali, modò conventionali, ut aperte probatur in dict. leg. in insulam intra biennium, & in dict. l. cum stipulatus sim à Proculo, & in l. illa stipulatione si calendis, infra eod. & in d. cap. commissi, unde videtur quod in nostro casu, & questione licet statim non privetur, tamen translato anno privetur successione: quia singulariter & noviter respondeo, quod in dictis juribus transacto tempore, ideo tenetur debitor, vel promissor, quia verò, & realiter concurrunt defectus conditionis, & temporis, quia post lapsum temporis apparet factum, vel illud quod est promissum non fuisse impletum, & ultra hoc superest persona, locus, vel res in quo, vel qua debeat fieri & adimpleri. Sed in nostro casu non potest dici verè defecta conditio, licet totus annus sit elapsus, quia in eo decessit filius in cujus persona debebat impleri conditio, unde potest dici quod per matrem non extitit; licet obijciatur, quod saltem petransivit major pars anni, taliter in residuo tempore adimplere conditionem non possit: respondetur, quod non potest sibi hoc opponi, cum totus annus cessit & erat positus in ejus utilitatem, & dilationem, & ideo debet totaliter, & pleno jure gaudere, ideo non tenetur, maxime, cum tractatur de pœna sibi imponenda, & lege non cavetur, quod isto casu tenetur. Et ista est veritas in hoc articulo, non sic per aliquem dilucidato.

Quartò singulariter infero, quod si caveatur lege, vel statuto, quod teneatur condemnatus appellare infra certos dies, & post illos dies teneatur prosequi appellationem, & se præsentare coram superiore infra alios, prout hodie cavetur, & disponitur in nostro Regno, in l. 1. & 2. tit. 16. lib. 3. ordin. & appellavit in prima die, statim incipit sibi currere tempus datum ad prosequendam appellationem, & non debet expectari lapsus omnium dierum qui per legem dantur ad appellandum; quia ratio & intentio legis, vel statuti videtur esse, quod condemnatus non appellavit usque ad extremum diem, unde si ante appellavit, statim debet incurere tempus, argumento supra dictorum jurium, & in specie pro hac sen-

tentia & conclusione facit text. expressus juncta communi opinione in l. vers. eo addito, Cod. qui admittit, ubi habetur, quod si primus in gradu repudiavit successione, & bonorum possessionem in initio termini, statim incipit currere tempus bonorum possessionis sequenti in gradu, ex quo text. hoc tenet, infert expresse Paul. de Caltr. dicens, quod habuit de facto Florentiæ, & ita consuluit, & idem tenet ibi Alexand. Decius, & communiter Moderni, tenet etiam ibi Paul. & Aret. in l. si quis hæres, la 2. ff. de acquir. her. ed. fin. column. & quest. confirmatur etiam per textus in l. 1. §. intra, & §. quibus de successor. edict. & in §. pen. Instit. de honor. posses. & in l. 1. §. si autem versic. plane, ff. si tabula testament. nulla stabant. & in l. à filia, §. àumno, ff. de Trebell. & in l. libero, §. fin. ff. de annis legat. & in l. 2. Cod. qui non possunt ad liber. perven. & in l. continuus, §. cum ita, infra isto tit. & in l. si maritus, §. si negaverit, ff. de edil. & in Clem. sic appell. juncta gloss.

Item quero, an contractus conditionalis & spes ejus transeat in hæreses? In quo notabili, & quotidiano articulo resolutivè dico, quod licet in ultimis voluntatibus legatum fideicommissum vel alia dispositio conditionalis non transeat ad hæreses activè, modò sit conditio casualis, modò potestativa, ut est text. in leg. 4. §. & in l. hujusmodi, ff. quando dies legat. eod. textus in l. 1. & in l. legata sub conditione, & in leg. si ita expressum, ff. de condit. & demonstrat. text. in leg. si ita legatum, §. illi si volet, ff. de legat. 1. text. in leg. si in persona, Codic. de fideicommiss. text. in l. unica, §. fin. autem sub conditione, Cod. de caduc. tollend. de quo dixi suo loco in materia ultimarum voluntatum, tamen in contractibus actus vel dispositio conditionalis bene transmittitur ad hæreses, tam activè quàm passivè, textus est capitalis & expressus in §. ex conditionali, Instit. de verb. obligat. Cujus verba sunt. Ex conditionalibus stipulatione tantum spes est debitorum iri, eamque ipsam spem in hæredem transmittimus, si prius quam conditio extet, mors nobis contigerit, & ibi Gloss. ordinaria & communiter Doctores: textus in l. si quis, §. si Titius Consul. factus erit, infra isto tit. text. in leg. necessario, §. quod si pendente, ff. de pericul. & commod. rei vend. & utrobique communiter Doctores. Cujus ratio est, quia in contractibus intervenit factum, & persona creditoris, qui in dubio videtur prospicere, & providere sibi & suis hæredibus, & perpetuam utilitatem ex tali contractu acquirere, argumento text. in l. si pactum, ff. de probat. cum similib. Sed in legatis, fideicommissis, vel aliis dispositionibus conditionalibus preventibus ex ultima voluntate, non intervenit factum, vel persona legatarii, vel fideicommissarii, volentis sibi, vel hæredibus suis prospicere, imò attenduntur, & considerantur merita persone, ne in leg. nec adjecti, ff. pro socio, cum similibus. Unde ea mortua, spirat legatum, & relictum cum illa causa, & ratio meritorum cessat in hæredibus, qui tanquam incerti non poterunt de testatore bene mereri; & istam rationem, in effectu ponit Gloss. ordinaria in dict. §. ex conditionalibus, Instit. de verb. obligat. & ibi B. R. Bald. Faber, Angel. Nicol. de Neap. Platea. Christophor. & communiter alii Doct. ex qua communi ratione noviter & subtiliter videtur inferendum, quod si hodie in nostro Regno fiat promissio, vel donatio abscisi sub conditione, quod mortuo creditore cui facta fuit promissio, non transeat ad ejus hæreses,

des, quia isto casu non intervenit aliquod factum ex parte creditoris, per quod videatur prospicere hæredibus suis, cum fiat in absentia, & sic cessat ratio communis. Sed hoc non obstante teneo contrarium, imò quod mortuo creditore pendente conditione, contractus conditionalis, virtus & spes ejus transeat ad hæredes, modo, fiat in presentia, modò in absentia, quia cum per nostram legem regiam statim fiat acquisitio absentis saltem spe illius contractus, & promissionis conditionalis, sicut si fieret presentis, ex supradictum, & presentiam creditoris absentis, valet, & acquiritur cum omnibus juribus, & qualitatibus suis, unde merito transmittitur ad hæredes actio, obligatio virtus & effectus ejus: & est mea nova, & subtilis consideratio: quod tamen intellige, quando conditio apponitur erat casualis, vel mixta, secus si potestativa, quæ solum dependet à voluntate creditoris, ut si ascenderit Capitolium, dederit decem, manumiserit servum, vel quid simile, tunc creditore mortuo, non transit ille contractus, vel obligatio ad hæredes, nec jus implendæ conditionis, text. est singularis & unicus in *l. si decem cum petiero, infra isto tit.* ubi si creditor stipulatus est dari sibi decem, cum petierit, talis dispositio non censetur condicionalis, sed pura, & potius significat quandam monitionem, ut pecunia celeriter, & sine mora solvatur, quam suspensivam conditionem: & subdit text. quod si creditor decedat antequam petat, bene transmittit, quia non dicitur defecta conditio, quæ nulla fuit: ergo à contrario sensu aperte vult ille textus, quod si esset apponita mera conditio si creditor petierit, quod talis contractus, vel dispositio conditionalis non transmittatur ad hæredes, & hoc illum textum novat & commendat ibi Gloss. ordinaria, Bar. Paul. Imol. Alexand. & communiter Doctor. dicit pulchrum, & subtile Angel. & reputat unicum Dynus, & Alberic. Ex quo inferitur, quod si in contractu esset apponita illa conditio facilissima potestativa, si creditor voluerit, & decedat antequam verificetur conditio, & declaret se velle, non transmittit hæredes, & in terminis ita tenet Baldus, post Jacobum de Aret. & antiquos in *leg. si ita legatum, §. illi si vult, ff. de legat. 1. in fin.* Cujus ratio est, quia cum sit conditio potestativa, creditor videtur esse in culpa illam in vita non adimpleo, nec sufficit adimpleri per hæredem, quia requiritur quod impleatur verè, & formaliter, sed si transmittetur, esset impletio ficta: ergo non sufficit, argumento text. in *leg. qui heredi, & in leg. Mevius, & in leg. cui fundus, ff. de condit. & demonstrat. & in leg. qui liberis, §. hæc verba, ff. de vulgaribus & pupill.* & istam rationem posuit Baldus in *dist. 1. si decem cum petiero, in fin.* & ibi Paul. de Castr. uno verbo non allegando Bald. sed advertendum quod contra prædicta facit text. notabilis & exprellus, juncta Gloss. ordinaria in *leg. 2. Codic. de pactis inter emptor. & venditor.* ubi si quis vendidit rem cum pacto de retrovendendo, ipse venditor, & hæres ejus potest redimere & retrahere pretio oblato, & tamen est illa conditio potestativa & transmittitur: ergo, & cetera; & idem probat text. in *leg. si prædium, ff. de in diem adiectione*, ubi pactam adjectum in diem, virtus & effectus effectus ejus transit ad hæredes. Sed ad illa jura notabiliter respondeo modis sequentibus. Primò quod ibi expresse fuit facta mentio hæredum, ideo transit ad eos, ita solum *in dist. leg. si decem cum petiero.* Sed ista solutio non est tenenda, quia Gloss. & communiter Doctores ibi dicunt

quod in illis juribus jus implendi conditionem transit ad hæredes, licet de eis nulla fuerit facta mentio. Vel aliter & secundo respondendo, quod quando ille, qui est futurus obligari ex conditionis implemento percipit aliquid, ut obligetur, tunc tam ex parte implentis, quam ejus qui impletur transit obligatio conditionalis ad hæredes ita respondet & intelligit Bar. in *dist. leg. si decem cum petiero, in fin.* & ibi Angel. & alii Doctores, idem Bar. in *leg. cui fundus, ff. de condit. & demonstrat. fin. colum. in fin.* idem Bar. in *leg. à testatore, eod. titul. 2. colum.* Vel aliter & tertio respondeo, quod aut conditio potestativa ponitur principio obligationis, & sic torali, & principali substantia ejus, & non transit ad hæredes; aut verò ponitur in contractu, vel pacto secundario, & accessorio, vel resolutio vel resolutionis ejus, & tunc bene transit, quia transit ipse principalis contractus, & ita intelligitur casus in *l. 1. C. de pactis inter emptor. & venditor. cum simil.* & in terminis ita respondet Bal. in *d. l. si decem cum petiero, in fin.* & ibi Imol. in *fin.* Vel aliter & quarto clarius, & notabiliter respondeo quod in contractibus lucrativis conditio potestativa non transit ad hæredes creditoris, & intelligitur lex in *dist. leg. si decem cum petiero infra eod.* in contractibus verò onerosis ultro citroque obligatoris bene transit, quia aliàs alter contrahens esset in damno, & ita intelligitur text. in *d. l. 2. Cod. de pactis inter emptor. & venditor. cum simil.* & ista fuit intentio Bar. & aliorum in *d. l. si decem cum petiero.* Et tenet ibi Jaf. *fin. col. vers. 1. limita.* Sed advertendum quod contra prædictum textum & solutionem facit inconvincibilis ratio & difficultas, quæ talis est, contractus onerosus non potest committi in liberam voluntatem alicujus contrahentis, text. est cum materia in *l. in vendenti, C. de contrahend. emptio.* ergo non potest committi in conditionem potestativam, quia easdem est effectus; sed huic difficultati subtiliter respondeo quòd in *d. l. 2. contractus ipse, & ejus substantia, non ponitur in voluntatem contrahentis, sed resolutio contractus, quæ inducitur per pactum de retrovendendo, quæ potest bene poni & committi in voluntatem unius, ita probat ibi textus, in *legat. quod si nolit, §. si quis ita, ff. de adil. edict.* & per illa jura tenet & determinat Abb. Panorm. in *e. illos de pignor. 1. col. num. 2.**

Item adde, quòd jus, vel spes conditionis potestativæ ab aliquo tertio implendæ, bene transit ad hæredes, tam activè, quam passivè, ut si quis promittat mihi centum, vel rem, si quidam tertius fecerit hoc, nam tali casu, debitore vel creditore mortuo, antequam ille tertius faciat, bene transit ad hæredes, dum tamen ille tertius vivat, & per se faciat, & adimpleat, non per alium, nec per hæredem ejus, & in terminis ita tenet solum Imol. in *dist. leg. hæres cum petiero*, argumento text. in *l. qui heredi, & in l. hæres meus ff. de condition. & demonstrat.* & est textus singularis & unicus in *leg. qui Romæ, §. Augustus, infra isto tit.* ubi filius familiaris promissit servo Publio Mævio dare, & solvere quicquid consiterit partem suam debere Publio Mævio, & dicit textus, quod parte mortuo antequam concit quantumcumque deberet, talis filius non tenetur, quia illa fuit conditio posita in persona tertii, hoc est patris debitoris, & Publii Mævii creditoris, quæ non fuit verificata in vita patris, unde non transmittitur. Cujus ratio est, quia tacitè actum videtur, quod filius promissor aliter non

non teneatur quàm si consiterit de ipse debito in vita patris, facta cum eo calculatione, & liquidatione, & ita illum textum intelligit ibi Glossa ordinaria, Bar. Alberic. Angel. Imol. & Paul. de Castr. qui dicit, quod est mirabilis, & peregrinus casus, quem si non haberemus, quilibet diceret contrarium, & ibi reputat unicum Dynus, Alexand. Socin. & Jafon: Ex quo infert ibi Bar. Paul. Imol. & moderni, quod si quis promissit pro mercatore, vel amico, vel alio debitore solvere quod appareat debere, factò calculo, ita demum tenetur, si liquidatio fiat vivente illo debitore non aliàs, quia nemo alius presumitur scire veritatem debiti, & calculationis fiendæ, sicut ipse, & in hoc redeat prædicti Doctores. Sed in isto casu ego teneo novam, & contrariam sententiam: imò, quod in casu proposito licet liquidatio, & calculatio non fiat in vita illius tertii debitoris, teneatur promissor, fidejussor ejus, & possit fieri liquidatio post mortem, & communis intellectus ad illum textum non possit procedere, quia de necessitate videtur intelligi, quando expresse actum est inter partes, quod talis liquidatio fieret vivente illo tertio debitore: quia aliàs ille actus non esset conditionalis, sed purè celebratus, & transitorius ad hæredes, aliàs repugnarent omnia jura & rationes juris nostri. Pro qua sententia & conclusionem nostram contra communem facit, quia ille text. non considerat mortem creditoris, cum erat etiam liquidatio faciendæ; idem etiam facit text. in *l. veteris, C. de contrahend. & committent. stipulat.* ubi stipulatio, & promissio facti semper transit ad hæredes, nisi illud factum cohercat omnino persone, & ibi tenet Gloss. ordinaria & communiter DD. ergo in nostro casu, & questione transit prædictus contractus ad hæredes, licet factum calculationis non fiat in vita debitoris vel creditoris vel utriusque. Confirmatur etiam per text. in *l. cum servus, ff. de condition. & demonstrat.* ubi habetur, quòd conditio reddendarum rationum est mixta, & transitoria ad hæredes. Ultimo etiam confirmatur ex lege nostra regia tertia, *tit. 8. lib. 3. ord.* & ex sua generali dispositione. Item etiam adde, quòd omnia supra dicta habent locum, & procedunt nedum in conditione affirmativa, sed etiam in negativa, ut si quis promittat aliter si non fecerit hoc, quia ante conditionis existentiam non oritur aliqua actio vel obligatio: quæ conditio non potest verificari, quòdque per rerum naturam simus certi, quòd jam illud non potest fieri, puta per mortem vel aliam impedimentum naturale, & perpetuum, text. in *l. hoc jure, infra isto tit.* Cujus verba sunt: *Hic jure utimur ut ex hac stipulatione, Si Lucius Titius ante Calendas Martias in Italiam non venerit, decem dare spondeat, & non à se quicquam peti possit quàm exploratum sit ante eam diem in Italiam Titium venire non posse, nec venisse, & ibi communis opinio Doctor. text. in l. stipulatus cum materia, infra eod.* ex quibus collige regulam, & doctrinam generalem, quòd ille qui fundat intentionem suam in aliqua negativa, modò sit actor, modò reus, debet illam probare, & per illa jura istam sententiam, & conclusionem tenet magistraliter Bartol. in *leg. in illa stipulatione, §. si calendæ, ff. de verb. oblig. 2. colum. num. 4.* & ibi communiter Moderni, tenet etiam Innocent. in *cap. super his, de causa, & ibi communiter Doctores.*

Sed dubium est singulare in isto casu, an habeat locum cautio Mutiana, sicut in ultimis o-

lantibus, & sit hæc questio, an in contractibus conceptis sub conditione negativa habeat locum cautio Mutiana: in quo articulo resolutivè dico quod in ultimis voluntatibus conceptis sub conditione negativa quæ in vita non potest impleri, habet locum cautio Mutiana, modò loquamur in institutionibus universalibus, modò in legatis vel fideicommissis particularibus, cujus forma, & virtus est, quod talis hæres legatarius vel fideicommissarius habeat & consequatur statim hæreditatem, legatum vel fideicommissum præstita cautione, quod conditione defecta restitueret bona ista, quibus principaliter & immediatè illa bona pertinerent, si non esset relicta sub conditione: itaque in hæreditatibus cautio præstabitur venientibus ab intestato, in legatis verò hæredibus scriptis, text. est in *l. Mutiana ff. de condition. & demonstrat.* & ibi notat Gloss. ordinaria, Bar. Alber. Bald. Paul. Imol. & Socin. text. in *l. hæres meus, vers. qui potest, eod. tit. in l. Titio fundum, in princ. eod. tit. text. in l. pater Severinam, §. secus, eod. titul. textus in l. servo invito, §. 1. in fi. ff. ad Trebel. text. in l. cum filius, §. qui Mutianam, ff. de legat. 3. text. in *auth. qui relicta, Cod. de in dicit. viduit. tollend.* & idem disponit *lex. 7. tit. 416. part.**

Sed in contractibus conceptis sub conditione 37 negativa est maximum dubium, an habeat locum cautio Mutiana, ut creditor possit statim petere debitum, præstita cautione de restituendo defecta conditione? & videtur probabiliter, quod sic. Primò, quia valet argumentum de contractibus ad ultimas voluntates: & contra, ut in *leg. servum filii, §. cum qui chirographum de legat. primo.* Sed in ultimis voluntatibus habeat locum cautio Mutiana, ut supra latè dictum est: ergo & in contractibus. Secundo quia quando quis tenetur in futurum, vel conditionaliter tenetur præstare satisfactionem, vel bona debitoris sequestrantur pro securitate debiti, text. est in *leg. in omnibus ff. de judic. text. in leg. si creditoris ff. de privil. creditor. text. in leg. si creditoris, ff. de privil. credit. text. in leg. imperatores, vers. fin. ff. de appell. text. in l. sicum dices si autem in vestimento ff. solut. matrim. text. in leg. 1. §. jubet, ff. de collatione bonor. textus in *leg. ab executione, ff. quor. appell. non rescin in l. insulam, §. fin. ff. de locat. in l. licibus, Cod. de agric. & censu, & in expresse isto fundamento, & ratione istam sententiam & conclusionem tenet Guillel. Doctor. antiquus in *l. 3. ff. de cond. ob causam.* Cynus in *leg. sine apud aita, Cod. de transact. 3. colum. 8. questione*, post Gloss. ibi, & tenent alii plures Doctores. Sed si non obstantibus contrarium est tenendum, imò quod in contractibus non habeat locum cautio Mutiana, sed omnino suspenditur actio & obligatio, donec sit verificata conditio negativa, & in terminis istam sententiam & conclusionem tenet Gloss. ordinaria in *dist. l. Mutiana, ff. de condit. & demonstrat.* & ibi Bartol. 2. col. num. 4. & Socin. 4. eo um. qui dicit hanc esse communem opinionem, Gloss. ordinaria in *l. 1. Cod. de pactis, in g. off. magna, in fin.* & ibi communiter Doctores, Gloss. ordinaria in *l. ita stipulatur, vers. Sabinus, infra isto tit.* & ibi etiam communiter Doctor Bartol. in *l. sine apud, Cod. transact. 2. colum. & ibi Angel. & alii Doctor. & hæc dicit ibi communem opinionem Jafqui bene loquitur 4. col. num.***

alternativo modo, petendo utramque summam, sed potest simpliciter & absolute petere minorem, quia illa sola est in obligatione ita notabiliter tenet Faber in §. hinc Insti. de action. 2. colum. n. 6. Item inferitur, quod si major summa solvatur per debi orem illud plus erit donatio & non debiti solutio, ait Bartol. in leg. si duo, infra isto tit. Alexand. Jafon & Moderni in di. l. si ita stipulatus, infra eodem. Si vero alternativa ponitur inter res, quibus cadit affectio, utraque est in obligatione, & dicitur unicus contractus respectu conceptionis verborum, & respectu solutionis, & si possint dici plures obligationes respectu rerum, & hoc casu debitoris est electio, modo loquamur in contractu lucrativo, modo in contractu oneroso, textus est capitalis & expressus in *plurimque, §. fin. ff. de jur. dot.* & ibi Gloss. ordinaria & communiter Doctores, text. in *l. ubi autem non apparet, §. qui illud aut illud, infra isto tit. text. in l. si duo, res, eod. titul. text. in l. illud aut illud, ff. de const. pecun. text. in leg. si in emptione, §. si emptio ff. de contrab. empt. text. in §. hinc Insti. de act. text. in l. in eod. ff. de reg. jur. text. in regula in alternativi, de regul. jur. in 6. text. in c. 1. de jus. peti. text. in l. 24. tit. 1. part. quod tamen non intelligitur quando simpliciter hi promissio alternativis secus vero si dirigantur ad creditorem, quia eius est electio, text. notabilis in l. si ita distribatur ff. de contrab. emptio. & ibi Doctor & illum text. ad hoc notat & commendat Paul. de Cast. in l. plani, §. si ita Titio ff. de legat. 1. & ibi Cuman & Jafon & tenet Bald. in l. qui duos, eod. tit. melius tamen probat text. leg. si si stipulatus fuero, infra isto tit. & ibi Bar. & communiter Doctores idem tenent Doctor. in l. Lucio, ff. de leg. 1.*

Uuum tamen est, quod perempta una re ex alternativè debitis, remanet obligatio in alia, & illam tenetur debitor præcise solvere, text. est in l. Stichum aut Pamphilum, ff. de solut. text. in l. non utique ff. de quod certo loco, text. in l. cum in ff. de cond. indebit. textus in l. statu lib. §. Stichum aut Pamphilum ff. de leg. 2. & idem disponit l. tit. 11. §. part. quod tamen intellige quando melior & pretiosior perempta est, & vilior remansit, & vilior sit perempta, quia debitor liberatur solvendo æstimationem rei peremptæ: ita probat text. in l. cum res legata, vers. qua ratione ff. de legat. 1. & ibi Doctor. & per illum text. tenet Bar. in l. Stichum, aut Pamphilum, ff. de solut. 2. colum. num. 5. idem Bar. in Stichum, aut Pamphilum, infra isto tit. quod tamen intellige, quando aliqua ex rebus alternativè debitis est perempta sine culpa, vel mora creditoris: secus vero alia, ut quia fuit sibi oblata, & noluit recipere, quia illa postea perempta liberatur debitor, & non tenetur aliam que remansit solvere & præstare, text. in l. stipulatus sum Damam, infra isto tit. & ibi Gloss. ordinaria, Bar. & communiter Doctores. Adverendum tamen, quod contra prædictam sententiam, & conclusionem facit text. notabilis, & ibi communis opinio, in l. electio, §. si in quem ff. de nozal. ubi disponitur, quod si servus, qui dedit noxam decesserit, statim dominus ejus liberatur ab obligatione pecunie, vel quantitatis, quam pro damno dato debebat; ex quo deducitur quod perempta re, que erat posita in solutione, cujus occasione emanavit obligatio, perimitur totaliter ipsa obligatio, facit etiam text. in l. Titia retores §. final. ff. de legat. 1. text. in leg. hanc Sampheli ff. legati: ergo in contractu alternati-

vo, perempta una re ex alternativè debitis, cujus solutio liberetur promissor, extinguitur obligatio. Sed respondeo notabiliter ultra Doctor. quod in di. l. electio, §. si ad quem, de nozal. cum similibus, illa obligatio pecunie vel quantitatis, ad quam dominus tenetur, fuit causata principaliter occasione ipsius servi, & ab eo habuit causam & originem, unde eo mortuo dominus remanet liberatus, extinguitur obligatio; sed in nostro casu utraque res ex alternativè debitis est in obligatione mediante contractu, & promissione, licet alternativo modo, & una non debetur ratione, vel occasione alterius, sed principaliter, & de per se & licet illa res perempta sit in facultate solvendi: tamen non fuit causa, vel origo obligationis producenda, sed ipsa persona debitoris, & ejus promissio, & contractus, unde una re perempta non tollitur, nec extinguitur obligatio in alia, quæ superest. Idem adde, quod talis creditor alternativus; non potest petere unam ex rebus alternativè debitis, sed debet agere alternativè & formare libellum, & secundum propriam virtutem & naturam contractus; & si alter agat, absolvetur reus ab instantia judicii, & actor condemnabitur in expensis, ut in §. hinc Insti. de action. & in l. 15. tit. 2. §. part. Ex quo inferitur quod licet libellus debeat esse cæcus, & similiter sententia, ut in §. curare, Insti. de action. cum similibus, debet intelligi, quando declaratio incertitudinis est in facultate actoris secus vero si debitoris, quia tunc bene procedit talis libellus incertum; & in terminis ita tenet Bar. & communiter Doctores in l. ubi autem non apparet, §. qui illud, infra isto tit. idem Bar. in l. stipulationes non dividuntur, eodem tit. fin. colum. & quæ. & ibi etiam communiter Doctores, & facit textus expressus in l. 1. §. qui autem, ff. quorum leg. & ibi notat Bar. & communiter Doctores & per eum idem tenet Bar. Alberic. & communiter Doctores, in l. quod in heredem §. erigere, ff. de verbor. & idem Bar. in l. eadilla action. de eadendo §. colum. num. 18. & ibi Bald. fin. eod. & communiter Doctor. idem Bald. in l. 1. Cod. de sentent. Faber. Angel. & Doctor. in §. si iste quidem, Insti. de action. præcipue Jafon 12. c. l. n. 72 Abb. & communiter Doctores in cap. 2. de lib. oblat.

Item adde, quod mortuo debitore, qui debet eligere, vel mortuo creditore, in casu quo sibi pertinetur electio, tam in contractibus, quam in ultimis voluntatibus, illud jus eligendi transmittitur ad heredem, text. in l. si stipulatus fuero, in l. illud aut illud, ff. de oprien. legat. & ibi communiter Doctor. Cujus ratio est, quia sicut principalis obligatio est transitoria, ita facultas eligendi, que est ei accessoria. Nec obstat, quod jus & facultas declarandi non transit ad heredem, ut probat text. in l. idem Pamponius scribit si frumentum, §. fin. ff. de rei vend. & ibi Glossa ordinaria, & communiter DD. quia illud est verum, & procedit quando jus & facultas declarandi competit ex legis dispositione, & ex proprio beneficio ejus, secus vero si competit ex proprio contractu & dispositione parium; quod iterum intellige, quando alicui competit electio ad commodum & utilitatem ejus, secus si ad commodum & utilitatem alterius, qui tunc non transit ad heredem, text. est in l. unus ex familia, §. rego, ff. de leg. text. in l. fin. §. sed & si quis, Cod. commun. de leg. text. in l. fin. Cod. de contrahen. emptio. text.

tem, tam materia in l. si quis arbitratur, infra isto tit. Ex quo inferitur, quod ille cui est data facultas meliorandi, & eligendi unum ex filiis testatoris, juxta l. 30. in legib. Tauri, non potest illud jus declarandi transmittere. Item infer ut, quod si iudex condemnavit aliquem ad pecuniam exilii secundum arbitrium & voluntatem suam, talis declaratio non transit ad successorem in officio, sed ex inguitur & finitur morte, argumento text. in l. locati & in l. certe precario: ita tenet Bar. in l. centesimus, §. fin. infra isto titul. & ibi communiter Moderni, Cynus, Baldus, Salyc. & communiter Doctores in l. fin. C. de contrab. emp. sed in hoc articulo legendo, & consulendo semper tenui, & nunc etiam teneo contrarium, imò quod talis poena exilii non finitur, nec declaratio ejus, quia non posuit iudex illam poenam, ut privatus, sed ut publicus iudex ratione officii, unde successor in officio declarabit tempus exilii secundum qualitatem delicti, personæ, & probationis, argumento text. in l. mortuo iudice, ff. de jud. text. in l. proponebatur, eodem tit. & utrobique notatur.

Item adde, quod in alternativa remediorum electio non est debitoris, sed creditoris, cui remedia competunt, quia ejus favore videtur positæ & concessa; ita probat text. in leg. cum proponas, C. de transact. & ibi communis opinio Doctorum text. in l. 3. Cod. de depositi, text. in leg. quod in heredem §. eligere, ff. de tributo, text. in leg. 2. versic. & generat. ff. de eo quod certo loco, textus in leg. nemo ex hinc, §. quotiens, ff. de regul. jur. ex quo inferitur notabiliter in practica, quod si debitor promissit solvere in certo termino, aut dare filejullores vel pignora; potest creditor a veniente termino præcise petere debitum, & non recipere fidejullorem, nec pignora, & istam sententiam & conclusionem tenet Guillelmus in leg. quatuor, ff. de pignor. action. & ibi Bar. Alberic. Paulus, & Salycetus, & communiter Doctores, Paulus in leg. 4. §. si ex conventione, in fin. ff. de re judicata, & ibi Alexand. 3. colum. num. 4. idem Paulus in l. cum proponas, Col. de transaction. in fine. Salyc. in l. non dubium, Cod. de legib. 7. col. num. 19. versic. ulterius hanc legem in duco, Alexand. ubi hoc reputat singulare in l. 1. ff. qui satisd. cogantur colum. in fin. Felinus in cap. inter cæteras, extra de rescriptis, 2. colum. in secunda parte titi, Antonius de Fano, in tract. de pignor. in quinta parte principali, in primo in membro, num. 5. Jacob. de S. Georg. in l. plurimque, §. si res, ff. de jura dot. & ista est vera, & communis opinio licet Jafon teneat contrarium in di. l. 5. §. si ex conventione, ff. de re judic. 2. colum. num. 6. & sic patet ex prædictis quod in alternativis debitoris est electio, debet intelligi in alternativa rerum: secus vero in alternativa remediorum: pro qua sententia & conclusione facit bonaratio, quia illa remedia ponuntur ad cautelam, & securitatem creditoris, ut magis sibi cautum sit: ergo ipse potest eligere, quia si aliud diceremus, sequeretur, quod si in termino debitor offerat fidejullorem, vel pignora, creditor nunquam possit agere, & petere debitum, & obligatio ferè rediret in inutilis. Tertio in specie facit textus in leg. causam, §. puellam, ff. de manum. ubi dicit textus quod si quis ea lege vendidit ancillam, ut post annum ab emptore manumittatur, & insuper convenit, quod si non manumittatur, possit venditor propria aucto-

ritate occupare, aut 10. aureos ab emptore petere, si emptor non manumiserit, talis ancilla efficitur libera ex legis dispositione, & sic illa promissio legis, & ejus re medium non tollitur per alia pacta, & remedia alternativa, nec elegit emptor, hoc est debitor, quia tantum fuerunt apposta ad cautelam, & major securitatem primæ dispositionis, idem probat etiam text. in leg. fin. Cod. si mandat. ita fuer. alien. ut manum. Quarto facit text. in leg. qui legati, ut in possess. legat. ubi habetur, quod licet quis sit missus in possessionem bonorum causa legati, vel fideicommissi propter culpam, vel mortem hæredis non caventis, tamen non perdit, nec suspenditur jus petendi, si velit statim ipsum legatum, vel relictum cum ejus favore, & pro securitate debet sit facta missio: ex quibus inferrebam, & dicebam in nova & singulari questione de facto; pater, vel alius promissit dotem pro filia maritanda, vel in monasterium mittenda, & interim quod non solverit promissit quolibet anno certam quantitatem, an erit licitum: & insuper an possit maritus, vel monasterium petere dotem, & quantitatem promissam? & quoad primum dico, quod talis promissio est permilla, & non sapit usuram, cum illa per se subrogatur loco fructuum, qui pertinebant marito, vel monasterio, argumento text. qui est singularis & unicus in cap. salubriter, de usuris, ibi Abb. & communiter Doctores licet Ioan. & alii Doctores velint, quod raturum procedant in fructibus rei pignorate, non verò in quantitate promissa: sed contrarium est verum secundum Abb. & magis communiter Doctores ibi, secundum Bar. in l. insulam, §. usuras, ff. solut. matr. & ibi communiter Doctores & late, & notabiliter Palat. Rub. in sua rpt. fol. 110. versic. 8. inferitur, quem omnino vide. Quoad secundum dico, quod talis pater, vel debitor potest eligere, an solvat dotem promissam, vel illam certam quantitatem quolibet anno, & non potest præcise ab eo exigi dos promissa, nam cum sit alternativa, & favore debitoris posita, ejus est electio, & ita dixi & consuli in questione de facto.

Item adde, quod prædicta procedunt in contractibus; quid autem sit in ultimis voluntatibus dic notabiliter & resolutivè, quod si verba legati, vel dispositionis dirigantur ad legatarium; ipse debet eligere, ut si testator dicat, habeat, capiat, vel accipiat Titius talem vel talem rem, textus est in l. plani, la 1. §. penult. ff. de leg. 1. Cujus verba sunt. Si ita Titio legatur, fundum scianam, vel usufructum ejus sibi habeto, duo esse legata, & arbitrio ejus, an velit usum fructum vendicare; & ibi Gloss. ordinaria, & communiter Doctor. si verò verba legati, vel dispositionis dirigantur ad heredem, ipse debet eligere, ut si testator dicat, hæres meus det, tradat, vel solvat talem rem Titio, textus est in l. si ita relicum, §. fin. ff. de legat. 2. Si verò verba legati, vel dispositionis ad aliquem eorum non referuntur, sed simpliciter, genericè, vel absolute profertur, ut si testator dicat Lego, Titio talem, aut talem rem tunc in dubio ipse legatarius debet eligere, & hoc est speciale in ultimis voluntatibus, & differunt à contractibus, textus est formalis & expressus, qui intelligitur in l. Lucio, ff. de legat. 2. Cujus verba sunt, Lucio Titio fundum Scianam, vel usufructum fundi Sciani lego, per. ff. 3. le.